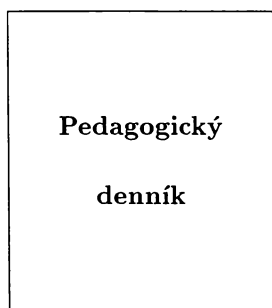

- [3] Hagger, H., Burn, K.: The School Mentor Handbook. Kogan Page LTd. Oxford 1993
- [4] Jurčo, M.: Utváranie poznávacích procesov. Bratislava, SPN 1964
- [5] Kasíková, H., Valenta, J.: Reformu dělá učitel. Praha, STD 1994
- [6] Maršalová, L., Mikšík, O.: Metodológia a metódy psychologického výskumu. Bratislava, SPN 1990
- [7] Štech, S.: III. pracovní seminář psychologů z pedagogických fakult v Čechách. Pedagogika, č. 4. 1994
- [8] Štech, S.: Co je učitelství. O praktickém učitelském vzdělání. Pedagogika, č. 4. 1994
- [9] Uher, J. Psychologie učitelství. O praktickém učitelském vzdělání. Praha 1932

Príloha — obr. č. 1.

Informácie z obsahovej analýzy pedagogických denníkov.

1. Celkový stav na školách
(kvalita učiteľov, vedomosti žiakov, vyučovacie metódy, atď.)
2. Význam ped.- psychol. praxe pre študenta — osobný prínos
3. Kvalita výučby na fakulte
4. Špecifické schopnosti študenta
(zručnosti písania záznamu...)
5. Výskumné ambície študenta
6. Chyby

Empiricko-integrální model učitelské přípravy

Milena Kurelová.

„Empiricko-integrální model učitelské přípravy“ představuje projekt pedagogické a didaktické přípravy studentů učitelských oborů na Filozofické fakultě Slezské univerzity v Opavě. Tento projekt, na jehož koncepci jsem se jako členka pracovního týmu podílela, vznikl na základě objednávky FF Slezské univerzity v Opavě. Vychází proto z konkrétních podmínek a potřeb

této nové vysoké školy. Vedoucím autorského kolektivu tohoto projektu byl Doc. PhDr. Vl. Krejčí, CSc. a dalším spoluautorem PhDr. Josef Malach, CSc.

Z čeho jsme vyšli? Při koncepci první verze tohoto projektu jsme vyšli ze skutečnosti, že učitelská příprava na mnohých fakultách a univerzitách byla zatížena deduktivně kategoriálním systémem, který se jen obtížně přizpůsobuje současným profesionálně odborným požadavkům výchovně vzdělávací práce ve školském systému. Vycházíme z přesvědčení, že je třeba vytvořit systém profesního studia učitelství, který je založen na empirických a experimentálních přístupech a jehož účinnost je průběžně ověřována jak z hlediska obsahu, forem a metod, tak hlavně z hlediska vlastního přístupu studentů k jejich budoucí učitelské kompetentnosti (viz např. pedagogické deníky studentů).

Vztah teoretických poznatků a zkušeností studentů z interaktivních situací ze školní praxe směřuje k integrativní pozici, kdy konkrétní situace rolí učitele a žáků mohou být zobecněny jen na základě konkrétních zkušeností, postojů a teoretických poznatků studentů učitelství, nikoli na předem interpretované ucelené struktuře pedagogické teorie. „Být při tom“, jak požaduje např. „Integrovaná tematická výuka“ Susan Kovalikové, platí i zde; jinými slovy — studenti učitelství se např. o formách a metodách výuky nejen učí, ale při receptivní praxi tyto formy a metody sledují ve škole, „nasávají“ atmosféru, klima přímé výuky v konkrétní třídě ve škole, v laboratoři atp. a následně, např. v rámci cvičení z didaktiky, vstupují při tzv. asistentské praxi do výuky žáků (studentů) svou činností. To ovšem vyžaduje jinou než klasickou organizační strukturu pedagogických disciplín.

Přednášky (výklad), seminární práce i reflexe z pedagogického provozu musí být integrovány v činnosti studentů učitelství při osvojování jak pedagogických a didaktických poznatků, tak profesionálních dovedností i při rozvoji morálně volných vlastností; to lze zajistit při blokovém způsobu výuky.

Takto integrovaně pojaté pedagogické disciplíny vyžadují spolupráci vyučujících navzájem (obecného pedagoga s didaktikem a učitelem v praxi, obecného didaktika s oborovým didaktikem a učitelem příslušného aprobačního předmětu). Pro tuto týmovou práci je třeba vytvořit i organizační předpoklady (rozvrh hodin, úvazkové podíly na výuce, spolupráci se školami v terénu apod.); a právě zde vznikly první překážky ...

Kvalita odborného studia aprobačních předmětů podmiňuje i kvalitu učitelské přípravy. Proto spolupráce učitelů aprobačních předmětů, oborových didaktiků těchto předmětů a učitelů tzv. společného základu — pedagogů, psychologů, didaktiků i praktiků ze škol musí být na vysoké úrovni.

Neméně důležitou podmínkou je vytvoření dobré atmosféry spolupráce učitelů se studenty. Učitelé i studenti se podíleli a i nadále podílejí na oponentuře tohoto projektu i na budování integrovaného pracoviště pro učitelskou přípravu. V předloženém projektu podrobně popisujeme organizační a materiální podmínky a personální obsazení výuky a praktických cvičení. Podrobněji je charakterizován také navržený výzkum úspěšnosti a hodnocení empiricko-integrálního modelu přípravy učitelů na FF SU.

Cílem přípravy k učitelské kvalifikaci v příslušných studijních kombinacích čeština – dějepis, matematika – dějepis a matematika – fyzika na SU v Opavě je zajistit profesionální kompetentnost, kvalifikaci a pevný základ pro získání způsobilosti pro vznikající systém vyučování a výchovy středoškolačů v našem státě. Jde především o optimální rozvoj poznávací a učební aktivity, získávání profesionálních dovedností a schopností řešit standardní i složité situace při interakčních a komunikačních problémech ve výuce i v mimoškolních životních situacích na středních školách. Sem především patří rovněž dovednost standardního nebo vyššího projektování učebních postupů, forem a metod výuky a výchovy vzhledem k mentální a motivační úrovni a diferencovanosti žáků ve třídách jednotlivých typů středních škol. V neposlední řadě musí být cílem poskytnout pevné základy sebezodkonalování profesního i obecně lidského v celoživotním procesu zaměstnání.

Pedagogické a didaktické disciplíny, jejich postupnost a návaznost ve 3. a 4. ročníku studia:

3. ročník zimní semestr: Úvod do učitelství
 - var. 1. blok 3 hodiny týdně
 - var. 2. blok 4 hodiny za 2 týdny
 - var. 1. 1/1/1 — výklad, seminář, cvičení na škole
 - var. 2. 1/2/1 — 1× za 2 týdny (liché týdny, sudé týdny); zakončení zápočtem, nebo jiným typem bodového hodnocení podle souhrnu aktivit umožňujících postup.
 - Pozn.: dotace hodin nepřekračují 2 hodiny týdně. Cvičení 1 hodina je dotována z průběžné praxe.
3. ročník letní semestr: Základy didaktiky:
 - 1/1/1 — blok 3 hodiny týdně — 1. var.
 - 1/2/1 — blok 4 hodin 1× za 2 týdny — 2. var.;
 - zakončení jako v zimním semestru zápočtem nebo jiné hodnocení.
 - Pozn.: 1 hodina cvičení rovněž z dotace průběžné praxe.
4. ročník v zimním a letním semestru: Vzdělávací a výchovná technologie:
 - var. 1. — 1/1/1 — blok 3 hodiny týdně
 - var. 2. — 1/2/1 — blok 4 hodin 1× týdně (lichý týden, sudý týden)
 - zakončení 1. semestru — zápočet či jiné bodové hodnocení;
 - 2. semestru — zápočet + souborná zkouška.
 - Pozn.: dotace seminářů a praxe (cvičení) na základě konkrétního programu spolu se speciální didaktikou.

4. a 5. ročník: Speciální didaktika

– podle návrhu studijní kombinace matematika — fyzika (blíže viz „Empiricko-integrální model ...“).

Průběžná pedagogická a didaktická praxe rozčleněná podle programů pedagogických, didaktických a speciálně didaktických programů.

Pedagogická a didaktická praxe souvislá (5týdenní) — podle návrhu učebního plánu FF SU.

Zakončení studia — závěrečnou učitelskou zkouškou na konci studia. Předměty zkoušky: pedagogika, psychologie, didaktika a speciální didaktika.

Vysokoškolská kvalifikace: magistr učitelství oborů pro střední školy.

V průběhu 3.–5. ročníku doporučujeme zařadit 2–3 denní pedagogickou exkurzi v zápočtovém či zkuškovém období.

Počítáme i s výběrovými moduly a předměty, které mohou zčásti alternovat hlavní pedagogické předměty (např. „Pedagogická komunikace“ 0/2 zápočet)

V projektu jsou dále podrobně uvedeny obsah a tematika jednotlivých disciplín (Úvod do učitelství, Základy didaktiky, Vzdělávací výchovná technologie, Pedagogická exkurze a Souvislá pedagogická praxe).

Zakončení učitelského studia a získání vysokoškolské pedagogické kvalifikace.

Po absolvování všech požadavků na pedagogickou, psychologickou, didaktickou a metodickou (praktickou) složku učitelské kvalifikace následuje:

1. klauzurní práce z pedagogické, didaktické, psychologické a speciálně didaktické a metodické problematiky, která bude určena na základě zkušeností, získaných v předcházející teoretické a praktické přípravě;
2. závěrečná zkouška kvalifikační (pedagogická a didaktická) ústní, komisionální, skládající se z examinační pedagogiky, psychologie a speciální didaktiky.

Předložený projekt byl přijat po úspěšném oponentním řízení na Slezské univerzitě v Opavě ve školním roce 1990–91, avšak nebyl v některých podstatných částech realizován (blíže viz příspěvek Doc. Vladimíra Krejčího); stal se také významným inspiračním zdrojem pro výuku pedagogických disciplín na Ostravské univerzitě (zařazení předmětu nazvaného „Základy profesní praxe“ v 1. ročníku studia učitelství, v jehož rámci se vyučuje v zimním semestru „Pedagogická komunikace“ a v letním semestru „Dramatická výchova“; v následujícím ročníku je součástí didaktiky receptivní a asistentská praxe; ve 3. ročníku v rámci předmětu „Školní a mimoškolní výchova“ absolvují studenti také exkurzi do některého z výchovných zařízení; ve 4. ročníku řeší v rámci předmětu „Školní pedagogika a vývoj pedagogického myšlení“ pedagogické situace, konkrétní problémy ze školské praxe; řešení vybrané pedagogické situace je rovněž součástí státní závěrečné zkoušky z pedagogiky atd.). Během celého studia si posluchači mohou volit nepovinně doplňkové předměty z „Nabídky speciálních přednášek“, a to z výchovné problematiky, problematiky výuky a ostatních (blíže viz Studijní programy jednotlivých fakult Ostravské univerzity ve školním roce 1995–1996).

Literatura:

- Krejčí, V. — Kurelová, M. — Malach, J.: Empiricko-integrální model učitelské přípravy. Projekt pedagogické a didaktické přípravy studentů učitelských oborů na FF SU v Opavě. Ostrava, OU 1991.

- Kolektiv autorů: Pedagogika I. a II. Ostrava, OU 1993.
- Kolektiv autorů: Pedagogika. Základní standardy k závěrečné zkoušce. Pedagogické situace. Ostrava, PdF OU 1994.
- Studijní programy PdF, PŘF a FF Ostravské univerzity ve studijním roce 1995–1996. Ostrava, OU 1995.

Analýza profesionálních činností učitelů

Milena Kurelová

Východiskem transformace učitelského vzdělávání by měla být analýza profesionálních činností učitelů.

Jako členka výzkumného týmu se podílím na řešení projektu „Komparací ke kooperaci“ („Durch Komparation zur Kooperation“). První fází tohoto projektu je mezinárodní srovnání profesionálních aktivit učitelů.

Cílem výzkumu je příprava komparativní profesiografie soudobého evropského učitele jako východiska mnohostranných optimalizací v dimenzi profesionální, lokální, regionální, státní i evropské, případně světové.

Jako hlavní metody zkoumání byly zvoleny: anketa expertů a profesiografický dotazník pro učitele, orientovaný na týdenní záznam konkrétních profesionálních aktivit a podmínek výkonu profese. V následujícím sdělení věnuji pozornost zejména druhé použité metodě, tj. profesiografickému dotazníku.

Členové výzkumného týmu vycházejí — kromě jiného — i ze získaných zkušeností s již dříve realizovanou analýzou profesionálních činností pedagogických pracovníků při řešení širě koncipovaného výzkumného úkolu nazvaného „Projekt vzdělávání vedoucích pedagogických pracovníků“, který byl zaměřen na inovaci jejich vzdělávání.

Řešitelé vycházejí a i nyní vycházejí z aktuálního „činnostního pojetí“ vzdělávání; orientují se na rozvoj profesionálních dovedností a osobnostní způsobilosti řešit rozmanité problémy tak, jak je přináší skutečná praxe.

Předpokladem, který umožňuje koncipovat „činnostní“ přístup, jsou přirozené empirické výzkumy, analýzy profesionálních činností, profesiografické studie, zabývající se požadavky určité profese na osobnost pedagogického pracovníka a na adekvátní utváření jeho přípravy pro úspěšný výkon profese. *Požadavky na vzdělávání se nededukují jen ze základních pedagogických dokumentů, ale vyvozují se z podstaty realizovaných profesionálních činností samých, tj. profesiograficky.*